

перемоги загальнонаціональної справи є основними причинами. В ідеалі гетьман бачив Українську державу незалежною і суверенною. До такого політичного рішення він прийшов після багатьох років державницької діяльності. Ця його ідея була підхоплена його політичними наступниками і спадкоємцями. Гетьман І. Мазепа продовжував державотворчу справу Б. Хмельницького, але його діяльність проходила в зовсім інших політичних умовах.

Література:

1. Куташов І. Державотворча концепція і політична діяльність Івана Мазепи. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України* : збірник наукових праць. Київ, 2006. Вип. 32. С. 26–36.
2. Таїрова-Яковлева Т. Г. Іван Мазепа і Російська імперія. Історія «зради». Інститут історії України НАН України. Київ : Кліо, 2017. 404 с.

УЧАСТЬ УКРАЇНСЬКИХ ОФІЦЕРІВ-АРТИЛЕРИСТІВ РОСІЙСЬКОЇ АРМІЇ В ПЕРШІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ

Стеців Я. В.

ад'юнкт штатний науково-організаційного відділу

Національної академії сухопутних військ

імені гетьмана Петра Сагайдачного

м. Львів, Україна

У наслідок згубного впливу радянської ідеології тематика діяльності українського офіцерства на початку ХХ ст. зазнала численних фальсифікацій і маніпуляцій, а наявні дослідження зазвичай автори подавали у спрощеному та спотвореному вигляді. Відомий український дослідник Микола Литвин влучно зауважив: «Впродовж багатьох десятиліть радянська історіографія, яка обслуговувала ідеологічні потреби комуністичного режиму, всіляко замовчувала або брутально фальсифікувала перебіг Українських визвольних змагань... Були приречені на забуття імена воєначальників і полководців, генералів і адміралів» [1, с. 3]. Історик Володимир Сергійчук зазначав: «Тоталітарна більшовицька система робила все для того, аби не тільки викреслити з історичної

пам'яті народу їхні (офіцерів) імена, а й затаврувати їх, як нібито зрадників своєї нації» [2, с. 254-255].

Відомо, що основу будь-якої армії завжди становив офіцерський корпус. Уже згаданий дослідник М. Литвин виснував: «... жодна армія, незалежно від рівня озброєння і вишколу, не може перемагати без досвідчених воєначальників. Її лице завжди визначають генералітет і офіцерський корпус – становий хребет війська» [1, с. 3]. За період Першої світової війни артилерія закріпила за собою статус провідного роду зброї, одержала потужний імпульс для розвитку, а її команди кадри показали себе якнайкраще. Значного бойового досвіду набули й українські офіцери-артилеристи, які становили кістяк гарматних батареї та дивізіонів російської армії [3]. Події Першої світової війни містять численні епізоди вияву високого рівня морального духу, фаховості та вдалих командних дій у битвах на фронтах російської армії, які не підлягали сумніву.

Вагоме місце в російській армії посідали українські офіцери-артилеристи, які очолювали військові органи управління, гарматні батареї, дивізіони і бригади. Так, генерал-майор **Василь Кирей** (1879–1942, родом із Батурина Чернігівської губернії) під час війни був командиром 4-ї батареї 32-ї артилерійської бригади, штаб-офіцером управління артилерії Південно-Західного фронту, командував 6-ю важкою артилерійською бригадою. Виконував обов'язки інспектора 41-го армійського корпусу та був командиром 23-го армійського корпусу. У листопаді 1917 р. перейшов на службу до 34-го армійського корпусу, який згодом був українізований [4].

На початку світової війни командиром 5-ї батареї 133-го піхотного Сімферопольського полку (Одеського військового округу) був капітан **Володимир Абаза** (1873–?, родом із Катеринославської губернії). У квітні 1915 р. він призначений командиром 1-го дивізіону цього полку, а вкінці серпня потрапив у полон до австрійців. Під час перебування в полоні підвищений до звання підполковника. У січні 1918 р. перейшов на службу до військових формацій Української Народної Республіки (УНР) [5].

Майже з перших днів війни на фронті полковник **Олекса Алмазов** (1885–1936, народився у м. Херсон), який спочатку служив командиром 2-ї батареї 1-го дивізіону 11-ї важкої артилерійської бригади. Із 1917 р. уже командував 1-м важким дивізіоном. Із 1918 р. – командир окремої кінно-гірської батареї Гайдамацького коша Слобідської України військ Центральної Ради (ЦР) [6]. Капітан **Віктор Абаза** (1864–1931, народився в м. Харків) під час війни командував дивізіоном і був ад'юнктом штабу корпусу. Влітку 1917 р. брав активну участь в українізації артилерії російської армії. Наприкінці 1917 р. перейшов на службу в українське військо, де очолив курінь 4-го стрілецького полку

1-ї Української стрілецької (сірої) дивізії у Володимирі-Волинському [7, с. 10; 8].

Полковник **Володимир Богомольний** (1876–?, народився на Харківщині) командував 5-м та 34-м мортирним артилерійським дивізіоном. Із 1918 р. – на службі в армії Української держави (УД) [7, с. 51; 8]. Капітан **Еспер Башинський** (1878–1937, народився в с. Ключевське Камчатської обл., мати – українка) командував 3-ю батареєю 31-ї артилерійської бригади. З 1915 р. – командир 5-го важкого артилерійського дивізіону. З 1917 р. командував 2-м окремим Сибірським артилерійським дивізіоном. Із 1918 р. – на службі в українській армії – командир 2-го дивізіону 1-ї гарматної бригади військ ЦР [9].

Полковник **Левко Богасвський** (1867–?, родом із Полтавщини) служив командиром 9-ї артилерійської бригади на Південно-Західному фронті. Згодом перейшов на службу в Армію УД – командир 6-ї важкої гарматної бригади Полтавського армійського корпусу (м. Ромни) [1, с. 43]. Підполковник **Віктор Вальман** (1879–?, походив із дворян Чернігівської губернії) командував батареєю 1-го Тракторного артилерійського дивізіону та був начальником господарчої частини дивізіону російської армії. З 1918 р. – командир батареї 2-го окремого важкого гарматного дивізіону Армії УНР [7, с. 68; 8].

Полковник **Володимир Война** (1868–?, народився в м. Житомир) брав участь у війні на посаді начальника муштрового відділу управління артилерійського постачання штабу Західного фронту. З 1917 р. командував 1-м дивізіоном 81-ї артилерійської бригади. З 1918 р. був помічником начальника 3-го відділу Головного артилерійського управління Військового міністерства уряду ЦР [7, с. 82; 8]. Полковник **Михайло Годилю-Годлевський** (1875–?, народився в Одесі) на фронті перебував на посаді завідувача артилерійської частини 10-ї російської армії. З 1918 р. перейшов на службу в українське військо [7, с. 109-110; 8]. Полковник **Микола Данилевич** (1866–1936, народився в Москві, мати – українка) пройшов бойовий шлях від командира 3-ї Кавказької стрілецької артилерійської бригади до інспектора артилерії 39-го армійського корпусу. Весною 1918 р. розпочав організацію українських військових частин на посаді начальника артилерії 3-го Одеського армійського корпусу [1, с. 74; 8].

Капітан **Едуард Едель** (1874–?, народився в м. Мітава Курляндської губернії, мати – українка) служив на фронті командиром 5-ї батареї 45-ї артилерійської бригади й очолював 3-тю батарею 86-ї артилерійської бригади. Взимку 1916 р. за бойові заслуги достроково одержав звання полковника. Під час одного з боїв зазнав контузії і був отруєний газами. З 1917 р. командував 1-м дивізіоном 2-ї Української гарматної бригади 1-го Українського корпусу [7, с. 154; 8]. Серед інших українських бойових офіцерів-артилеристів російської армії варто також

відзначити підполковника **Володимира Заіковського** (1870–?, народився у м. Житомир), який на початку війни командував 2-м дивізіоном 70-ї артилерійської бригади, а згодом обіймав посаду начальника штабу 70-ї гарматної бригади на Північному фронті. Взимку 1918 р. перейшов на службу до військ ЦР, де командував 2-ю Сердюцькою гарматною бригадою [7, с. 169-170; 8].

Капітан **Олександр Катхе** (1893–?, народився у м. Вільно, мати українка), який на фронтах Першої світової війни воював у складі 65-ї артилерійської бригади та був нагороджений Георгіївською зброєю. Взимку 1919 р. перейшов на службу в корпус Січових стрільців Дієвої армії УНР, де командував 5-ю гарматною батареєю. Учасник I Зимового походу у складі Галицької армії [7, с. 192; 8]. Полковник **Степан Мальченко** (1858–?, народився у м. Шостка Глухівського повіту Чернівецької губернії), який командував 6-м Туркестанським артилерійським дивізіоном та 3-ю збірною артилерійською бригадою. У літку 1918 р. перебував на посаді завідувача артилерійських складів 5-го Чернігівського корпусу Армії УД. З березня 1919 р. очолив відділ постачання Головного артилерійського управління Дієвої армії УНР [7, с. 267; 8]. Узагальнені дані щодо обійманих посад українськими офіцерами артилерії Російської імперії наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

**Узагальнені дані обійманих посад
українськими офіцерами-артилеристами
(на закінчення служби в російській армії)**

	Підрозділ	К-ть офіцерів
1.	Командир батареї	14
2.	Командир дивізіону	35
3.	Командир бригади	17
4.	Командир дивізії	12
5.	Інспектор артилерії армійського корпусу	11
6.	Начальник артилерійської частини армійського корпусу	3
7.	Начальник штабу армійського корпусу	6
8.	Командувач армійського корпусу	6
9.	Головнокомандувач Румунського фронту	1
Всього		105

Джерело: складено автором на основі [10].

Отже, аналіз бойової діяльності українських офіцерів-артилеристів під час Першої світової війни промовисто засвідчує їхню визначну роль на фронтах російської армії. Набутий бойовий досвід під час участі в Першій світовій війні мав вагомий вплив і на події Української

революції 1917–1921 рр., оскільки значна кількість офіцерів-артилеристів виявили щире бажання боротися за українську державність.

Аналіз прикладів бойової діяльності українського офіцерства на початку ХХ ст. має важливе значення і для виховання сучасних офіцерів ракетних військ і артилерії, адже сприяє формуванню нових військових традицій та відновлює зруйновану радянською пропагандою історичну тяглість між поколіннями в боротьбі за спільну мету – незалежність України.

Література:

1. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні Сили України ХХ ст. Генерали та адмірала : монографія. Харків, Львів, 2007. С. 3.
2. Тинченко Я. Ю. Українське офіцерство: шляхи скорботи та забуття / післямова В. І. Сергійчука. Київ : Тираж. центр УРП, 1995. Ч. 1. С. 254–255.
3. Внуков В. П. Артиллерия. Киев, 1937. 74 с.
4. Тинченко Я. Ю. Офіцерський корпус... 2007. С. 195; Тютенко Р. В. Соціальний портрет офіцера... С. 285; Імена самостійної України 1917–1924 рр.
5. Тинченко Я. Ю. Офіцерський корпус... 2007. С. 10; Ткачук П. П., Лозинський А. Ф. Українські полководці на чолі сухопутних військ Збройних сил Російської імперії в роки Першої світової війни. *Військово-науковий вісник*. 2017. № 28. С. 5. DOI: <https://doi.org/10.33577/2313-5603.28.2017.3-20>; Імена самостійної України 1917–1924 рр.
6. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні Сили України ХХ ст. ... С. 29–30; Науменко К. Є. Алмазов Олекса Дмитрович. *Енциклопедія Сучасної України*: електронна версія [веб-сайт]. Київ, 2001. URL: https://esu.com.ua/search_articles.php?id=43821 (дата звернення: 24.11.2021); Тютенко Р. В. Соціальний портрет офіцера... С. 248; Імена самостійної України 1917–1924 рр.
7. Тинченко Я. Офіцерський корпус Армії Української Народної Республіки (1917–1921 рр.): наук. вид. / Ярослав Тинченко. Київ : Темпора, 2007. 536 с.
8. Імена самостійної України 1917–1924 рр.
9. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні Сили України ХХ ст. ... С. 38; Волков С. В. Офицеры российской гвардии. С. 56; Тютенко Р. В. Соціальний портрет офіцера... С. 254; Імена самостійної України 1917–1924 рр.
10. Литвин М. Р., Науменко К. Є. Збройні Сили України ХХ ст. ... 2007. 244 с.; Тинченко Я. Ю. Офіцерський корпус... 2007. 536 с.; Тинченко Я. Ю. Офіцерський корпус... Кн. II. 424 с.; Тютенко Р. В. Соціальний портрет офіцера... 246 с; Імена самостійної України 1917–1924 рр.